

Blackwell, 2013. 423 с. 5. Bennett L. Gershman. The Zealous Prosecutor as Minister of Justice. *San Diego law review*. San Diego, 2011. Вип. 48. С. 151-156. 6. Department of Justice. URL: <https://www.justice.gov/ag> (дата звернення 11.12.2020). 7. Law of Ukraine “On the Bar and Practice of Law”. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/law-of-ukraine-on-the-bar-and-practice-of-law-new.pdf> (дата звернення 11.12.2020).

Алла Ляшина

м. Ужгород, Україна

Когнітивні аспекти вивчення термінології англійської культури (архітектура)

The article deals with some cognitive aspects of English cultural terminology study on the example of architecture terminology. Special lexical units connected with architecture are studied from the point of view of cognitive linguistics. The anthropocentric trend in linguistics, which considers language in relation to consciousness, necessitates the solution of a number of issues of translation practice, taking into account the interaction of language, thinking and orientation of the translator. In the process of research we came to the conclusion that cognitive approach to the study of the term allows us to consider the term as a result of cognitive activity of specialists in the field of architecture. The study of terminological systems with the help of cognitive analysis makes it possible to build specific cognitive models and further explore the processes of their formation and functioning.

Keywords: cognitive linguistics, term, concept, frame, terminology, cognitive-discursive paradigm.

Антропоцентричний напрям у лінгвістиці, який розглядає мову у взаємозв'язку зі свідомістю, обумовлює необхідність вирішення низки питань перекладацької практики з урахуванням взаємодії мови, мислення та орієнтації перекладача. Тому процеси перекладу все більше вивчаються з когнітивної точки зору. Підхід до перекладу термінів повинен урахувувати їх когнітивні особливості. Єдність слова і поняття, мови, мислення, лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів. Цим досягається адекватний переклад термінів.

У сучасній лінгвістиці активно використовується когнітивно-дискурсивна парадигма, у рамках якої проводиться концептуальний аналіз термінів, а також фреймовий аналіз, який дає змогу вибудувати концептуальну модель термінології. Сучасна когнітивна лінгвістика розглядає мову як когнітивну діяльність. Когнітивно-дискурсивний

напрям вивчення мовних явищ розроблявся українськими вченими проф. О.П. Воробйовою, проф. С.А. Жаботинською, проф. А.Е. Левницьким, дослідження яких ґрунтуються на концепціях зарубіжної когнітології американських, європейських та радянських лінгвістів. Основою розвитку досліджень когнітивного напрямку в Україні є праці вітчизняних та зарубіжних науковців різних напрямів і насамперед лінгвістів, а саме: Н. Арутюнової (комунікативна лінгвістика), І. Голубовської (етнолінгвістика), В. Жайворонка, С. Жаботинської (когнітивна лінгвістика), О. Залевської (психолінгвістика), В. Іващенко, С. Єрмоленко, В. Карасика (лінгвокультурологія), М. Кочергана, В. Кононенка (дискурсологія), Л. Лисиченко, Л. Мацько, О. Мельничука, Н. Мех, В. Німчука, Л. Полюги, В. Русанівського, Т. Радзівської (лінгво-когнітологія), О. Селіванової, Л. Ставицької (соціолінгвістика) та ін.

Як зазначає Г.В. Садовнікова, когнітивний напрямок у термінознавстві є провідним, який активно розробляється термінологами у трьох площинах: когнітивно-історичній (Л.В. Івіна, В.Я. Миркін, І.М. Фатєєва, Ch. Krieger, K. Schmitz), де основну увагу зосереджено на формуванні концепту терміна як результату професійного знання в діахронії; когнітивно-номінативній (Є.А. Карпіловська, В.Ф. Новодранова, В. Antia, Н. Id-Youss, M. Willy), представники якої намагаються проаналізувати відображення концептуальних ознак термінологічного концепту в морфологічній структурі терміна, та когнітивно-інформаційній (О.Й. Голованова, О.В. Суперанська, О.І. Чередниченко, М.Т. Cabre, P. Faber, D. Reineke, R. Temmerman, S.E. Wright), спрямованої на одночасне розкриття когнітивної суті терміна – носія концептуальних ознак термінологічного концепту та його інформаційної природи, що містить результати професійного знання й досвіду, сформованих за рахунок когнітивної діяльності носіїв мови професійної комунікації [6, с.6].

Мова є невід'ємною частиною пізнання (когніції), вона відображає взаємодію психологічних, комунікативних, функціональних та культурних факторів [7, с.340], можливість вийти за межі власне мовного знання та здійснити аналіз співвідношення мовного значення та концептуального змісту, що передається окремим словом [1, с. 13]. Когнітивним вважається будь-яке дослідження, у якому мовні явища пов'язані з діяльністю людського мозку [1, с. 13].

Метою нашого дослідження є вивчити когнітивні аспекти термінології англійської культури, зокрема архітектури.

Об'єктом дослідження стала вибірка англійських термінів культури об'ємом 400 термінологічних одиниць, складена шляхом перегляду спеціальної літератури англійською мовою.

Предметом дослідження є лінгвокогнітивні особливості англійської термінології архітектури.

Актуальність нашого дослідження обумовлена зверненням до найновіших наукових парадигм сучасного мовознавства для дослідження галузевої термінології.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування отриманих даних у курсах лекцій з лексикології та когнітивної лінгвістики, у практиці викладання англійської мови спеціальності, у курсах перекладу.

Культура Англії визначається культурними нормами Англії та її народу. Ураховуючи впливову позицію Англії в Об'єднаному королівстві, може бути нелегким відрізнити англійську культуру від британської вцілому. Однак з часів англо-саксонського завоювання Англія має свою унікальну культуру. Лексика англійської культури являє собою значний корпус мовних одиниць, які обслуговують певні сфери англійського суспільства. Вона знаходиться у фокусі інтересів широкого кола суб'єктів: культурологів, істориків та мистецтвознавців, богословів та філософів, лінгвістів та студентів, які вивчають англійську мову. Необхідність поліаспектного аналізу цієї термінології, яка дає змогу отримати інформацію про один з найбільш значимих фрагментів картини світу носіїв англійської мови і дійти кращого розуміння їхнього менталітету, є очевидною. Термінологія культури є складною структурою, що акумулює в собі лінгвістичну та екстралінгвістичну інформацію. Вона охоплює та обслуговує різноманітні реальні ситуації. Тому для її дослідження актуальний когнітивний підхід.

З усієї дійсності, яку сприймає людина, в акті номінації отримують назви лише ті об'єкти, на які спрямована діяльність людини. При цьому самі об'єкти можуть належати і до зовнішнього, і до внутрішнього світу, вони можуть скласти світ дійсний і світ видуманий, але назва дається встановленій думці про об'єкт [4, с. 37]. Такий складний і багатокомпонентний процес і формує терміносистеми, пов'язані з культурою. Це організовані сукупності термінів, що обслуговують окремі сфери культурного життя, як от: назви сфер культури, назви пам'ятників, пам'яток, діячів та ін.

Термінознавці одноставно підтримують твердження про те, що термінологічна одиниця характеризується двома основними ознаками, а саме: специфікою значення та сферою функціонування. Терміни вербалізують однорівневі концепти, тоді як метафорично утворені терміни включають культурно обумовлені уявлення людини про світ. Завдяки дослідженням Фердинанда де Сосюр, Шарля Сандерса Пірса,

М. Фуко, Ю. Лотмана та ін. відомо, що мови різних культур і народів відрізняються за будовою, словниковим запасом, граматичними правилами, хоча всі мови мають деякі загальні правила, системну структуру. Розмовна або літературна мова мають якості, загальні для всіх мов, але вона відрізняється від мови різних видів мистецтва, як от: живопис, архітектура тощо. Мова архітектури має свої власні особливості. Термін «архітектура Англії» відноситься до архітектури колишньої країни Англії та історичного королівства Англії.

Галузеві лексичні одиниці, як і інші одиниці мови, є знаками. Отже, тому для дослідження термінології архітектури ми можемо використовувати методи когнітивного аналізу, зокрема фреймового, щоб розглянути реалізацію основних принципів формування терміносистеми культури, а саме архітектури. Принципи когнітивної лінгвістики можуть широко використовуватися для аналізу процесів терміноутворення та організації терміносистем, пов'язаних з культурою, на основі розробленої в сучасній лінгвістиці методики концептуального і фреймового аналізу.

Як відомо, у процесі мовлення людина використовує значні когнітивні ресурси, викликаючи у свідомості численні моделі і фрейми. І хоча самі мовні форми несуть мало інформації, вони спираються на ланцюг когнітивних подій у свідомості суб'єкта [9]. Фрейми є ключовими когнітивними утвореннями для представлення наукової картини світу.

У термінології культури основоположні концепти пов'язані з різними сферами культури. Так у терміносистемі архітектури ми можемо виділити чотири базові концепти: *Stately home*, *English country house*, *English heritage*, *National trust*. Загальні поняття архітектури є базовими концептами, які можна розглядати як субфрейми фрейма терміносистеми архітектури.

Щодо поняття «концепт» ми дотримуємося визначення, даного О. Кубряковою: це термін, що слугує поясненню одиниць ментальних та психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, усієї картини світу, відображеної в людській психіці [5, с. 54]

У спеціальні лексиці, яка обслуговує сферу архітектури, вибудована певна ієрархія змісту та відповідна йому ієрархія термінів: назви стилів, назви форм, назви архітектурної діяльності, етнокультурні та регіональні особливості, історико-культурні цінності, архітектурна спадщина. Загальні поняття та особливості архітектури є базовими концептами, які можна розглядати як субфрейми фрейма терміносистеми архітектурної діяльності.

Проаналізувавши терміносистему «Назви архітектурної діяльності», до якої ми нарахували близько чотирьохсот термінів, ми виділили три базові концепти: суб'єкти, стиль, об'єкти. Вони по суті і є ядром терміносистеми. На їх основі ми вибудували фреймову схему, яка показує елементи корпусу термінів архітектури та функціональні зв'язки між ними: суб'єкти – architect, builder; стиль – Coptic-influenced, basilica-influenced, classical, Gothic, Baroque, Victorian, Renaissance, modern, brutalist, high-tech, post-modern, contemporary; об'єкти – tomb, church, cathedral, monastery, stately home, country house, landscape gardening, resort, monument, fortress, castle.

Аналіз екстралінгвістичних факторів та діахронне дослідження дають змогу запропонувати періодизацію становлення і розвитку англійської термінології архітектури. Сценарії, пов'язані з архітектурною діяльністю, розгортаються в часі і складаються з низки сцен, кожна з яких має своє термінологічне забезпечення. Ці сценарії описують окремі частини діяльності. Кожна ситуація може бути по-різному описана мовними засобами, оскільки існує можливість використовувати неідентичні підходи до трактування ситуації та різної структури одиниці номінації [3].

Англійська термінологія архітектури є результатом професійно-пізнавальної діяльності фахівців, який отримав мовне вираження. Отже, когнітивний підхід до дослідження англійських термінів архітектури дає змогу розглядати термін як результат когнітивної діяльності спеціалістів у галузі архітектури. Досліджена система відображає процес засвоєння та осмислення професійного досвіду і є моделлю професійної картини світу. Вивчення терміносистем за допомогою когнітивного аналізу дає змогу побудувати конкретні когнітивні моделі та глибше дослідити процеси їх формування та функціонування.

Література

1. Садовнікова Г.В. Когнітивно-інформаційна природа термінів автомобілебудівництва в англійській, німецькій та українській мовах: дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.17 / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2016. 261 с.
2. Ченки А. Семантика в когнітивній лінгвістике. Фундаментальные направления / под ред. А.А. Кибрика, И.М. Кобозевой и И.А. Секериной. 2-е изд., испр. и доп. М., 2002. С. 340-369.
3. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика. Курс лекций по английской филологии. Тамбов: Изд-во Тамбов. ун-та, 2000. 123 с.
4. Ивина Л.В. Лингво-когнитивные основы анализа отраслевых терминосистем. М., 2003. 301с.
5. Fauconnier G. Introduction to Methods and Generation. URL:<http://linguistics.stanford.edu/Linguistics/> (дата звернення: 02.02.2021).
6. Краткий словарь когнитивных терминов / под общ. ред. Е.С. Кубряковой. М: Изд-во МГУ, 1997. 245 с.

УДК: 81' 25 (063)(081)

Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. С.І. Сидоренка. – К.: Аграр Медіа Груп, 2021. – 420 с.

Збірник містить статті учасників XIV Міжнародної науково-практичної конференції з питань теорії та практики перекладу, що відбулась 9-10 квітня 2021 року на кафедрі англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Специальный и художественный перевод: теория, методология, практика: сборник научных трудов / под общей ред. С.И. Сидоренко. – Киев: Аграр Медиа Групп, 2021. – 420 с.

Сборник содержит статьи участников XIV Международной научно-практической конференции по актуальным вопросам теории и практики перевода, которая состоялась 9-10 апреля 2021 года в Национальном авиационном университете (г. Киев, Украина).

General and Specialist Translation / Interpreting: Theory, Methods, Practice: International Conference Papers. – Kyiv: Agrar Media Group, 2021. – 420 p.

The book contains papers contributed by the participants of the 14th International Conference on theory and practice of translation / interpreting held at the National Aviation University (Kyiv, Ukraine) on 9-10 April 2021.

Editorial Board:

Zaal Kikvidze, Doctor of Philological Science, Professor
(Akaki Tsereteli State University, Georgia)

Lada Kolomyets, Doctor of Philological Science, Professor
(Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine)

Yelena Karapetova, PhD (Philology), Associate Professor
(Minsk State Linguistic University, Belarus)

Jolanta Lubocha-Kruglik, Doctor of Philological Science, Professor
(University of Silesia in Katowice, Poland)

Oksana Malysa, Doctor of Philological Science
(University of Silesia in Katowice, Poland)

Veronika Razumovskaya, PhD (Philology), Associate Professor
(Siberian Federal University, Russian Federation)

Sergiy Sydorenko, PhD (Philology), Associate Professor
(National Aviation University, Ukraine)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 18.03.2021 р.)

ISBN 978-617-646-495-2

© Колектив авторів, 2021
© Національний авіаційний університет, 2021